

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Дорошенко Е.Р. Захист конституційних прав у воєнний час: обмеження прав і свобод людини і громадянина в контексті воєнного стану в Україні. *Юридична весна: права людини в умовах воєнного стану: збірник тез Науково-практичної конференції (м. Харків, 15 квітня 2024 року)*. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, редкол.: А. М. Мерник, М. Д. Вовченко. 2024. С. 27-31.
3. Озель В.І. Основний закон – гарант прав і свобод людини в умовах війни. *DICTUM FACTUM: Конституційне право*. 2022. С. 164-168. URL:<https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/243/215>
4. Горбова Н.А., Палюх А.Я., Пархета В.І. Правовий захист та відновлення прав людини і основоположних свобод в умовах подолання наслідків війни. *Київський часопис права*. 2023. № 1. URL:<http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/251/238>
5. Маркович Х.М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. С. 95-99. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/287204/281124>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-18>

КРИТЕРІЙ НЕПРИЙНЯТНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА ЧЕХІЇ

Куньовський Олександр Вікторович

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Наразі серед наукових досліджень українських та зарубіжних вчених відсутній компаративний аналіз критеріїв неприйнятності конституційної скарги в Україні, Польщі та Чехії. Тому це питання потребує вивчення щонайменше з огляду на те, що є обов'язковою складовою будь-якого провадження, розпочатого за конституційною скаргою.

В Україні підстави для визнання конституційної скарги неприйнятною визначені у статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року. Так, конституційна скарга в Україні вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього Закону (статті щодо форми та змісту скарги, суб'єктів права на її подання), та якщо:

1) вичерпано всі національні засоби юридичного захисту (за наявності ухваленого в порядку апеляційного перегляду судового рішення, яке набрало законної сили, а в разі передбаченої законом можливості касаційного оскарження – судового рішення, винесеного в порядку касаційного перегляду);

2) з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців;

3) зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги.

Якщо перелічені вимоги не дотримані, то конституційна скарга визнається неприйнятною і Суд відмовляє у відкритті конституційного провадження (статті 77, 62 зазначеного Закону).

Якщо конституційна скарга за формою не відповідає вимогам цього Закону, керівник Секретаріату повертає її суб'єкту права на конституційну скаргу. Повернення конституційної скарги не перешкоджає повторному зверненню до Суду з дотриманням вимог цього Закону (стаття 57 Закону України «Про Конституційний Суд України») [1].

Прикладом істотного формального недоліку конституційної скарги може бути її підписання уповноваженою особою – директором Товариства без зазначення відомостей про цю уповноважену особу, що діє від імені Товариства [2]. Зловживання правом на подання конституційної скарги може мати місце у разі повторної подачі скарги щодо перевірки того самого положення закону України на відповідність тим самим положенням Конституції України.

У Польщі критерії неприйнятності конституційної скарги визначені у статтях 72, 73 Закону про Конституційний Трибунал від 13 вересня 2024 року (новий Закон, який прийнято на зміну старому від 22 липня 2016 року) [4].

Так, перший критерій – дотримання формальних вимог. Якщо конституційна скарга не відповідає таким вимогам, то Суд надає суб'єкту звернення 7 днів для усунення недоліків скарги (пункт 2 частини першої статті 72 Закону про Конституційний Трибунал). Формальні вимоги до скарги – це ті вимоги, які визначені у статтях 62, 69, 88 вказаного Закону (наприклад, письмова форма, подання

необхідної кількості примірників скарги, вимоги до змісту скарги та документів, які мають бути додані до неї, строк звернення, підтвердження права на подачу скаргу адвокатом чи юрисконсульттом).

Прикладом рішення про неприйнятність можна зазначити рішення Конституційного Трибуналу Польщі від 16 жовтня 2024 року № Ts 228/21 про відмову у наданні скарги подальшого руху через те, що заявник, посилаючись на хворобу, не зміг усунути формальні недоліки, зокрема, підтвердити своє право на складання конституційної скарги (статус юрисконсульта), надати документальне підтвердження дати вручення одного із судових рішень, ухвалених у його справі, зазначити які саме права і свободи були порушені, надати належне обґрунтування неконституційності оскаржуваних положень застосованих судами законів [5].

Конституційна скарга у Польщі також визнається непринятною (другий критерій), якщо вона явно необґрунтована або заявник не усунув недоліки скарги у встановлений судом строк. У такому разі Суд (у складі одного визначеного судді) ухвалює рішення про відмову у подальшому русі скарги. На таке рішення можна подати апеляційну скаргу до того ж Суду протягом 7 днів (розглядається колегією у складі трьох суддів Конституційного Трибуналу – підпункт «b» пункту 3 частини першої статті 53 Закону від 13 вересня 2024 року) [4].

Щодо Чехії, то критерії неприйнятності конституційної скарги визначені у статті 75 Закону про Конституційний Суд від 16 червня 1993 року. Так,

(1) конституційна скарга є непринятною, якщо заявник не вичерпав усіх процесуальних засобів, передбачених законом для захисту свого права. Це також стосується надзвичайних процедур правового захисту, які орган, що приймає рішення, має дискреційні повноваження відхиляти як неприйнятні;

(2) Конституційний Суд не може відмовити у прийнятті конституційної скарги, навіть якщо умова згідно з попереднім абзацом не виконана, коли:

а) скарга значно перевищує власні інтереси скажника і була подана протягом одного року з дня настання факту, який є предметом конституційної скарги, або

б) є значні затримки в розгляді апеляції, поданої відповідно до пункту 1, які завдають або можуть завдати серйозної та незворотної шкоди скажнику [6].

Також чеський підхід до неприйнятності конституційної скарги у широкому розумінні встановлює формальні вимоги до скарги (стаття 34) та окремі випадки неприйнятності, які застосовуються до усіх петицій, в тому числі до конституційної скарги (стаття 35). Обидві вказаних норми корелюються із частиною другою статті 72 Закону про Конституційний

Суд, яка закріплює, що загальні вимоги до петицій, встановлені вказаним Законом, застосовуються також до конституційних скарг.

Цікавою особливістю чеського конституційного провадження є те, що повноваженнями встановити недоліки петиції (а отже і конституційної скарги) та строк на їх усунення наділений помічник судді Конституційного Суду (стаття 41). При цьому останній, у разі неусунення недоліків скарги або встановлення її неприйнятності відхиляє петицію (аналог відмови у відкритті провадження в українському судочинстві). Таке рішення не може бути оскаржене (стаття 43 відповідного Закону).

Підсумовуючи викладене, можна виділити такі загальні та особливі риси критеріїв неприйнятності конституційної скарги в Україні, Польщі та Чехії:

- у всіх трьох досліджуваних державах є: формальні вимоги до скарг, можливість виправити недоліки конституційної скарги. Проте, попередню перевірку дотримання формальних вимог в Україні здійснює Секретаріат Конституційного Суду, а у Чехії – помічник судді. Тобто, Україна та Чехія застосовують підхід «фільтрації» без участі судді.
- Натомість у Польщі усі рішення щодо руху скарги приймаються суддею;
- лише у Польщі можна подати апеляційну скаргу на рішення про відмову у подальшому русі скарги у зв'язку з її неприйнятністю, тоді як в Україні та Чехії відповідні рішення є остаточними і не можуть бути оскаржені;
- лише у Чехії є можливість подати конституційну скаргу до прийняття остаточного судового рішення, а саме, коли є значна затримка у розгляді апеляції, що завдає або може завдати серйозної та незворотної шкоди скаржнику (процедура екстраординарного/надзвичайного правового захисту).

Література:

1. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII : станом на 20 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
2. Істотні формальні недоліки | Конституційний Суд України. *Конституційний Суд України | Офіційний вебсайт*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/3322-istotni-formalni-nedoliky> (дата звернення: 05.12.2024)
3. Наявне зловживання правом на подання скарги | Конституційний Суд України. *Конституційний Суд України | Офіційний вебсайт*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/3324-nayavne-zlovzhyvannya-pravom-na-podannya-skargy> (дата звернення: 05.12.2024).

4. Ustawa z dnia 13 września 2024 r. o Trybunale Konstytucyjnym. *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*. URL: https://orka.sejm.gov.pl/proc10.nsf/ustawy/253_u.htm (date of access: 05.12.2024).

5. Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 października 2024 r. Ts 228/21. *Wolters Kluwer*. URL: <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/ts-228-21-postanowienie-trybunalu-konstytucyjnego-523857990> (date of access: 01.12.2024).

6. o Ústavním soudu : ZÁKON of 16.06.1993 no. 182/1993 Sb. : as of 1 November 2024. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-182/zneni-20241101> (date of access: 03.12.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-19>

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Лаврєнов Олександр Геннадійович

студент магістратури

факультету морського права

Науковий керівник: Достдар Руслана Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри морського та господарського права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

Права людини є універсальними та невід'ємними правами кожної особи, незалежно від її раси, статі, національності чи соціального статусу. Їхній розвиток є невід'ємною частиною історії та прогресу людства, відображаючи зміни у соціальних, політичних і економічних умовах світу. Сучасний підхід до прав людини з'явився в результаті тривалої еволюції, яку можна умовно поділити на кілька етапів. Ідея прав людини пройшла через багато фаз розвитку, від їх обмеженого розуміння в давнину до всеохоплюючого і глобального визначення в сучасності.

Дослідження еволюції поколінь прав людини дозволяє краще зрозуміти, як розвиваються юридичні концепти і як міжнародна спільнота намагається адаптувати правовий порядок до нових викликів, що виникають у світі. Це також важливий крок у напрямку забезпечення прав і свобод кожної людини, оскільки нові покоління прав з'являються у відповідь на глобальні зміни, зокрема на розвиток технологій,